

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Чижевський Борис,

кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник,
відділ економіки та управління загальною середньою освітою,
Інститут педагогіки НАПН України,
Заслужений працівник освіти України,
м. Київ, Україна.

 chyzhevskyi.bg@gmail.com

Правова культура суспільства, що є невід’ємною частиною його духовної культури, охоплює рівень правосвідомості (знання і розуміння юридичних принципів та норм, усвідомлення необхідності суворого та неухильного їх виконання, а також рівень розвитку рівності і єдності прав, свобод і обов’язків та законності); рівень досконалості законодавства (ступінь його наукової обґрунтованості, об’єктивності та відповідності реаліям суспільно-економічного розвитку, запитам громадян та техніко-юридичної досконалості); рівень досконалості щодо реалізації прав, свобод та обов’язків, одним із найважливіших показників якого є демократичність, прозорість, відкритість та доступність інститутів держави та державних службовців, що застосовують законодавство; рівень законності, який характеризується, по-перше, характером правових вимог, закріплених у законодавстві, а по-друге, – ступенем реальності їх здійснення; рівень розвитку юридичної науки та інших галузей.

Розрізняють правову культуру суспільства, правову культуру окремої особистості, зокрема правову культуру керівника.

Правова культура особи передбачає: рівень знання права, розуміння його суті; ступінь переконаності в необхідності, доцільності та справедливості юридичних норм, поваги до права; рівень соціально-правової активності, тобто поєднання правових знань і переконань із точним і неухильним виконанням юридичних вимог, а також утвердження та зміцнення законності. Важливим фактором правової культури є рівень виховання та вихованості громадян, у тому числі дітей та учнів у дусі поваги до Закону, до прав, свобод та обов’язків, підвищення їхньої відповідальності за точне й неухильне виконання юридичних приписів.

Правова культура керівника, тобто особи, на яку офіційно шляхом призначення (обрання, затвердження) покладено функції керівництва державою, сферою, галуз-

зю, установою, організацією, закладом, характеризується його професійністю, комунікабельністю, толерантністю, доброзичливістю та поміркованістю. Стиль роботи керівника визначається знаннями, компетентністю та вмінням застосовувати формально регламентовані повноваження, завдання, права і обов'язки та неупереджено використовувати засоби управлінського впливу до органів і осіб, які є в його підпорядкуванні та керівництві.

Сучасний керівник закладу загальної середньої освіти, як правило, обіймає займану посаду за результатами конкурсу, під час якого та у своїй професійній діяльності має продемонструвати обізнаність та знання з питань: філософії та методології освіти; Конституції України, законодавства та нормативно-правових актів у сфері освіти; теорії і практики демократичного управління та сприяння розвитку самоврядування; забезпечення безпеки учасників освітнього процесу під час війни, військового стану та надзвичайної ситуації; дидактики і методики організації освітнього процесу; інформаційного оснащення та забезпечення освітнього процесу; фахової компетентності. Тобто, виникає проблема формування бібліотеки сучасного керівника закладу загальної середньої освіти, яка має бути наповнена відповідним змістом як на паперових, так і електронних носіях.

Однією із рекомендованих серій книг для керівника закладу загальної середньої освіти можуть бути:

- Конституція України, збірки законодавства та указів Президента України, постанов Верховної Ради України, рішень Конституційного Суду України, рекомендацій Венеціанської комісії з питань освіти;
- законодавче регулювання та методичне забезпечення використання інформаційних технологій в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти;
- типовий статут закладу загальної середньої освіти та типові положення про наглядову раду закладу загальної середньої освіти, педагогічну раду закладу загальної середньої освіти, органи учнівського та батьківського самоврядування;
- рекомендації щодо організації освітнього процесу в період війни, надзвичайного стану, надзвичайної ситуації, пандемії та епідемій;
- нормативно-правові акти з питань управління закладами загальної середньої освіти;
- нормативні документи про повноваження та функції департаментів (управлінь) з питань освіти і науки обласних та міських державних адміністрацій; повноваження та функції управлінь (відділів) виконавчих органів районних рад; повноваження та функції відділів з питань освіти територіальних об'єднань;
- нормативні документи про повноваження та функції старост щодо управління дошкільними та загальноосвітніми закладами освіти та їх діяльності;
- нормативно-правове забезпечення діалогу та співпраці з громадськими організаціями та об'єднаннями, товариствами, спілками та профспілками;
- нормативно-правові акти, рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти;
- нормативно-правові акти та рекомендації з питань охорони дитинства та організації навчання дітей і учнів;

- нормативно-правові акти та рекомендації з питань організації навчально-виховної роботи;
- нормативно-правові акти з питань організації харчування, охорони здоров'я та фізичного розвитку дітей та учнів;
- документи, що регулюють питання соціального захисту та матеріально-правового становища педагогічних працівників та інженерно-обслуговуючого персоналу;
- документи з фінансово-економічних та адміністративно-господарських питань функціонування закладу загальної середньої освіти.

Доцільно врахувати, що такі збірки мають виходити тиражами з розрахунку на кожного керівника та його заступників, які опікуються питаннями загальної середньої освіти. Аналогічні збірки у 70-х рр. ХХ ст. виходили в Україні тиражами більше 40 000 примірників і були доступні педагогічним працівникам кожної школи.

Законодавство України перебуває у стані постійного оновлення, уточнення, узгодження, що потребує: визначення наукової основи законодавства; чіткості й визначеності основних прав, свобод і обов'язків та гарантованості їх; послідовного вдосконалення юридичної практики; великої організаційної роботи Верховної Ради України, органів державного управління, органів місцевого самоврядування; професійної участі громадських організацій та об'єднань, а також громадян.

Системна робота із зазначеним спектром законів та нормативно-правових документів сприятиме формуванню у державних службовців, керівників закладів освіти, представників суспільного та приватного сектора, тобто всіх учасників освітнього та управлінського процесів правової культури. У цьому випадку необхідно врахувати, що правова культура базується на сукупності факторів, що характеризують рівень правосвідомості громадян, досконалості, системності та реалістичності законодавства, організації роботи щодо його реалізації, стані дотримання законності та правопорядку всіма суб'єктами управління у сфері освіти та закладах загальної середньої освіти.